

ВІДГУК

на дисертацію Дмитра Петровича Капелюха

«Поетика драматургічної ремарки»,

подану на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук

за спеціальністю 10.01.06 – теорія літератури

У своєму розвитку літературознавство періодично приходять до певних підсумкових рубежів, коли накопичений досвід потрібно узагальнити й систематизувати. Тоді й актуалізуються підходи і роботи особливого типу, як-от подана на захист Дмитром Капелюхом. Їхні головні відмінності: охоплення великого масиву наукових і художніх творів, встановлення загальних тенденцій, певне абстрагування від диференційних деталей. Тому вважаю, що оцінювати пропоновану роботу слід відповідно до такого розуміння її задуму та реалізації.

Модерн і постмодерн дали авторам можливість уволу «награтися» з текстом та переглянути, здається, усі вироблені норми його творення. Але у разі драматургічної ремарки ситуація ускладнюється ще й відсутністю таких норм. Власне, можемо стверджувати, що традиція текстуалізації драматургічної ремарки формувалася одночасно із переосмисленням нормативного текстотворення. Чи не тому розроблені досі класифікації ремарок, зокрема й подана на захист Дмитром Капелюхом, не є вичерпними та неоднозначно узгоджуються між собою?

Таким чином, думаю, що актуальність рецензованої роботи полягає не стільки в нерозробленості типології драматургічної ремарки, скільки в необхідності підведення певних підсумків спроб її створення в час завершення (?) чергового літературно-культурного етапу, що ми звемо його постмодерном.

Структура та логіка рецензованого дослідження цілком вмотивовані та очікувані: огляд зробленого досі, ревізія головних теоретичних проблем з теми, пропозиція власної класифікації та послідовний ілюстрований перегляд

кожного з пропонованих таксонів. Разом з тим нерівномірний обсяг таксонів та складність їх членування, очевидно, змусили дослідника відмовитися від розгалуженого плану роботи та зупинитися на невеликій кількості підрозділів. Хоч це і зумовило, на мою думку, певну непослідовність викладу, про що скажу згодом — серед зауважень.

Автор слушно кілька разів наголошує на великому обсязі задіяного ілюстративного матеріалу. 415 творів 168 авторів справді вражають, особливо якщо зважити, що дослідник не обмежується реєстрами назв, а натомість активно звертається до самих текстів. Разом із тим слід відзначити і широке залучення наукового матеріалу, що дало здобувачеві можливість вийти на переконливі та обґрунтовані результати. Водночас помітно, що під час розгляду актуальних дискусійних моментів у теорії ремарки Дмитро Капелюх не завжди наважується висловлювати власний погляд чи приставати на чийось сторону. Думаю, що це наслідок дослідницької установки на певний універсалізм.

Загалом робота справляє добре враження, хоч така кількість матеріалу не могла не викликати певних зауважень та дискусійних моментів. Спершу наведу зауваження.

1. Робота аж надто перенасичена цитатами. І якщо ілюстрації з художніх творів переважно вмотивовані, то деякі уривки з наукових текстів видаються завеликими. Можу порадити здобувачеві бути сміливішим у передачі таких змістів власними словами, особливо коли ідеться про кількох авторів — носіїв схожих наукових поглядів.

2. Недобре враження справляють повтори думок і фактів, що подекуди трапляються в роботі, як-от згадка про походження терміна «паратекст» на с. 44 і 48.

3. Складна структура пропонованої класифікації драматургічних ремарок, очевидно, зумовила різнобій у текстовому відображенні окремих таксонів. Через це у роботі та у висновках несподівано виникають кілька різних неуніфікованих нумерацій пунктів викладу, що ускладнює сприйняття. Думаю, цього можна було б уникнути, додатково ще раз пропрацювавши логіку фінального тексту.

Та попри певні недоліки текст дисертації цілком ясний і змістовний. Переважна більшість аспектів поетики драматургічної ремарки добре розкриті, а компетентність здобувача в них не викликає сумнівів. Поряд із цим деякі питання лишилися висвітленими недостатньо та відповідно зумовили низку питань до здобувача.

1. Захопившись типологією драматургічної ремарки, Дмитро Капелюх лише побіжно звертає увагу на її співвідношення із епічним та ліричним текстами. Це, безумовно, важлива теоретична проблема, вирішити яку можна хіба що в окремому спеціальному дослідженні. Але наразі, думаю, важливо, щоб здобувач визначився із власною концептуальною установкою в цьому питанні.

2. Незрозумілим у рамках пропонованої концепції лишається статус імен персонажів, що вказують на приналежність їм відповідних реплік. З одного боку, вони входять до обсягу пропонованого розуміння ремарки («вважаємо логічно умотивованим віднести до корпусу ремаркового тексту, власне, усе те, що у формі авторських вказівок, номінацій, приміток, пояснень тощо, поданих у “позарепліковій” частині твору», с. 37–38), а з іншого, у межах власної класифікації Дмитро Капелюх їх не розглядає.

3. Говорячи про історію становлення драматургічної ремарки, зокрема у її зв'язку з розвитком уявлення про драматургічний текст як текст, комерційно привабливий для видання і тиражування, здобувач слушно наголошує на вагомості типографічної традиції, але невиправдано, на мою думку, лишає поза увагою роль театральних піратів. Саме необхідність фіксації не лише реплік, а й декорацій, рухів та інтонацій спричинила свого часу розвиток драматургічної ремарки.

4. Серед усього багатства пропонованої дослідником термінології викликає застереження слово «декупаж», уживане на позначення процесу та результату членування драматургічного тексту на акти, картини, сцени, яви тощо. Автор, здається, занадто ним захопився, бо навіть увів у цитату з праці С. Владімірова, переклавши з його допомогою слово «членения» (с. 50). Цей термін відсилає до техніки «нарізок» текстів, запропонованої в середовищі

дадаїстів (*фр.* le découré, *англ.* cut-up). Однак, на мою думку, між цими явищами є принципова теоретична відмінність. Метод «нарізок» ґрунтується на а) непов'язаності тексту і лінії розрізу, б) випадковому збиранні уривків у новий текст. Членування ж драматургічного тексту передбачає а) збереження сутності первинного тексту та б) посилення його внутрішнього структурування, органічно пов'язаного зі змістом твору. А тому важливо, аби здобувач обґрунтував свій термінологічний вибір.

5. Кожне дослідження варто розглядати як етап, що не вичерпує всієї глибини наукової проблеми. Саме тому вагомою рисою дослідника є вміння бачити подальші перспективи студій. Оскільки висновки до дисертації не містять виразних вказівок на подальші вектори розв'язання зачеплених у роботі наукових проблем, прошу здобувача означити їх у відповіді.

Загалом же зміст і форма рецензованої роботи й автореферату, обсяг публікацій за темою дослідження, переконують, що подана до захисту дисертація є завершеною самостійною працею, що відповідає установленим вимогам «Порядку присудження наукових ступенів...», а досягнуті результати науково обґрунтовані й достовірні. І це дає мені підстави рекомендувати високоповажному зібранню присудити Дмитрові Петровичу Капелюху науковий ступінь кандидата філологічних наук за спеціальністю 10.01.06 – теорія літератури.

13.03.2019

Доктор філологічних наук, доцент,
професор кафедри української літератури
і компаративістики Київського університету
імені Бориса Грінченка

Р. А. Козлов

Підпис Р. А. Козлова
засвідчую

Вчений секретар

[Signature] *Л. В. Філімова*